

UNIVERSITATEA NICOLAE TITULESCU

FACULTATEA DE DREPT

TEZA DE DOCTORAT

**PROTECȚIA VICTIMELOR
ÎN PROCEDURILE PENALE NAȚIONALE ȘI INTERNAȚIONALE ȘI
ÎN COOPERAREA JUDICIARĂ INTERNAȚIONALĂ
ÎN MATERIE PENALĂ**

REZUMAT

**Coordonator:
Profesor Universitar Doctor
ION NEAGU**

**Doctorand:
Silvia Magdalena Petroșel**

**BUCUREȘTI
2011**

Pornind de la necesitatea apărării drepturilor fundamentale ale persoanei, la reafirmarea drepturilor și libertăților fundamentale ale fiecărui individ, într-un context marcat de un spirit comun de idealuri și necesități, lucrarea de față încearcă să ofere un instrument util oricărei persoane ale cărei drepturi la viață, libertate, sănătate au fost încălcate sau sunt pe cale a fi vătămate, prin săvârșirea unei infracțiuni.

Lucrarea conține o serie de elemente de noutate pornind de la cele intervenite pe plan internațional cu repercusiuni pe plan național, noi situații și noi dezvoltări jurisprudențiale care au determinat modificări în legislația țărilor din Uniunea Europeană și care au fost preluate, adaptate și aplicate în legislația țării noastre atât în faza de preaderare cât și ulterior aderării României la Uniunea Europeană.

Extinderea și dezvoltarea crimei transfrontaliere a devenit un pericol comun al tuturor țărilor membre și non-membre ale Uniunii Europene. Efectele nefaste ale criminalității organizate privind numărul mare de victime precum și gravitatea vătămarilor cauzate de actele criminale au determinat adoptarea unor instrumente juridice internaționale de protecție a drepturilor individuale și crearea unor instituții menite să asigure o protecție reală și eficientă împotriva încălcării drepturilor lor.

Astfel problema protecției victimelor a devenit în ordinea de drept și în ordinea politică internațională, una din cele mai importante preocupări.

În contextul evoluției preocupărilor legislative și instituționale internaționale, problema protecției individului a trecut în sfera dreptului intern al statelor. Răspunderea din acest moment revine statului. Măsurile care trebuie luate și aplicate pentru și în favoarea victimei infracțiunii revin statului și organelor împuternicite a le aduce la îndeplinire.

Noutatea lucrării constă în intenția de a scoate în evidență aspecte noi privind locul și rolul victimelor infracțiunilor în cadrul procesului penal, a măsurilor procesual penale de care poate beneficia victima pentru apărarea drepturilor sale, pentru o dreaptă și eficientă judecată și o bună și utilă despăgubire pentru suferința suportată în urma săvârșirii infracțiunii, în contextul unei politici penale internaționale marcate de creșterea considerabilă a activității criminale transnaționale.

Protecția victimelor trebuie înțeleasă, dirijată, realizată atât pe plan legislativ, procesual penal în mod special, cât și social și umanitar. Astfel, protecția victimelor corelată și cu aspectele de noutate intervenite în materie, întrește latura socială și umanitară a măsurilor judiciare adoptate privind victima infracțiunilor.

Procedura penală reprezintă un instrument, eficient, riguros și amplu ca reglementare, care de cele mai multe ori își atinge scopul, cel de reparare, prevenție, combatere a faptelor penale și în situația victimelor infracțiunilor, de apărare și de dezdăunare. De aceea, prima măsură care se ia față de victima infracțiunilor este aceea de a o îndruma și consilia către măsurile procesual penale de care poate beneficia în procesul penal.

Elemente de noutate se regăsesc în legile adoptate, nu numai în prevederile procesual penale, în măsurile procesuale, ci și în cele sociale și umanitare. Pentru a prezenta victima și necesitatea apărării ei, am apelat la elemente de sociologie, psihologie judiciară, criminologie, victimologie, pornind de la recomandările Consiliului Europei și alte acte normative și aspecte internaționale, la realitatea prezentă în România.

Protecția victimelor trebuie realizată în primul rând sub auspiciul legii și corelată cu elementele celorlalte științe juridice.

Astfel, în România au intervenit modificări și completări ale legislației existente, au fost adoptate noi legi și strategii naționale menite să răspundă recomandărilor Consiliului Europei și să asigure aplicarea lor. Au fost create noi instituții cu atribuții în aplicarea și respectarea măsurilor de protecție adoptate.

În contextul reformei cadrului normativ în domeniul justiției și activității judiciare, cele mai importante modificări și completări au fost făcute prin Legea 281/2003 , prin Legea 356/2006 și recent prin Legea 202/2010 cu relevanță și sub aspectul protecției victimelor infracțiunilor.

Astfel, au fost operate modificări și completări în ceea ce privește mai multe principii fundamentale, au fost vizate toate instituțiile de drept procesual penal: participanții în procesul penal, acțiunea penală și acțiunea civilă în procesul penal, probele și mijloacele de probă în procesul penal, măsurile procesuale, actele procesuale și procedurale comune, urmărirea penală, plângerea prealabilă, căile ordinare și extraordinare de atac, și procedurile speciale, prevederi care vizează în mod direct sau indirect și victima infracțiunilor.

În materia protecției victimelor infracțiunilor au fost adoptate legi noi, precum Legea nr. 678/2001 privind prevenirea și combaterea traficului de persoane, Legea nr. 217/2003 privind prevenirea și combaterea violenței în familie, Legea nr. 211/2004 cu modificările și completările ulterioare, privind măsuri pentru despăgubirea victimelor infracțiunilor, Legea nr. 192/2006 privind medierea și organizarea profesiei de mediator cu aplicare în materie civilă, comercială, familială și penală, Legea nr. 302/2004 privind cooperarea judiciară internațională în materie penală.

De asemenea, în domeniul cooperării judiciare internaționale în materie penală au fost adoptate noi instrumente juridice comunitare menite să contureze un nou drept european penal.

Având în vedere diferențele importante care există între legislațiile statelor membre și chiar între sistemele lor juridice, Consiliul Europei a încercat să depășească acest obstacol important în calea cooperării judiciare internaționale prin: recunoașterea reciprocă și armonizarea.

Astfel, în 1999, la Tampere s-a pus accentul pe recunoașterea reciprocă, continuându-se proiectele privind armonizarea.

Evenimentele tragice din 2001 au avut drept consecință adoptarea a două decizii-cadru prima vizând armonizarea dreptului penal material din statele membre și anume Decizia-cadru privind combaterea terorismului, iar cea de a doua vizând recunoașterea reciprocă și anume Decizia-cadru privind mandatul european de arestare și procedurile de predare între statele membre ale Uniunii Europene.

În noiembrie 2004 a fost adoptat Programul Haga, care și-a propus noi obiective în domeniul justiției penale, atât sub aspectul armonizării cât, mai ales, al recunoașterii reciproce.

Acestea sunt câteva elemente de noutate în măsură să contureze importanța care se acordă victimei infracțiunii și protecției acesteia, a măsurilor luate în beneficiul ei într-un context internațional de restructurare a sistemelor de drept penal și procesual penal ale țărilor membre ale Uniunii Europene.

În capitolul I al lucrării sunt abordate noțiuni introductive cuprise în 2 secțiuni, secțiunea I referitor la locul și rolul victimelor în politica penală contemporană precum, referitor la noțiunea de victimă și diferitele abordări

ale noțiunii de victimă, și secțiunea II referitor la categoriile de victime protejate.

Astfel, în secțiunea I sunt analizate aspecte privind locul și rolul victimelor în politica penală contemporană și care nu pot fi înțelese și explicate decât în contextul creșterii criminalității organizate transfrontaliere, a consecințelor deosebit de grave pe care le-a produs și a necesității întăririi luptei de combatere și prevenire a acesteia. Astfel, politica penală a statelor a tins tot mai mult să-și concentreze preocupările în mod egal atât asupra infractorului cât și asupra victimei infracțiunii și în mod deosebit asupra protecției acesteia, prin strategii, instrumente și măsuri care întregesc și precizează domeniul dreptului penal, al dreptului procesual penal și cel al cooperării judiciare internaționale în materie penală.

În acest context au fost elaborate și adoptate noi legi, strategii, programe având ca obiectiv combaterea și prevenirea crimei organizate, dezvoltarea colaborării operative în domeniul schimbului și analizei informațiilor, creării de echipe operative mixte de specialiști, monitorizarea activităților specifice, operaționalizarea serviciului specializat în acțiuni sub acoperire, extinderea activităților de colaborare cu instituțiile și specialiștii care asigură realizarea controlului financiar, bancar, vamal, și alte planuri de acțiune care au ca scop identificarea, anihilarea unor rețele de crimă organizată, de prindere, judecare și condamnare a infractorilor.

Dezvoltarea cooperării în acest context a determinat reevaluarea locului și rolului victimei, recunoașterea drepturilor acesteia la nivel internațional, regional și național, la protejarea acesteia prin măsuri de protecție care să le asigure accesul deplin la justiție, la un tratament egal și corect în fazele de investigație, judecată, precum și la o compensare eficientă și asistență specifică și promptă.

Experiența multor țări a demonstrat că modalitatea eficientă de a veni în întâmpinarea nevoilor victimelor unor infracțiuni, este cea a creării unor instrumente, în măsură să ofere suport legal, social, psihologic, emoțional și financiar victimelor, să ofere ajutor efectiv în cadrul sistemului judiciar și al instituțiilor specializate în domeniu, să obțină o compensare corespunzătoare pentru răul suferit prin săvârșirea infracțiunii.

Conform normelor referitoare la apărarea drepturilor omului, demnitatea și sănătatea victimei trebuie să fie respectate de către toți cei care vin în contact cu aceasta, fără deosebire, atât de polițiști, procurori, avocați, judecători, cât și de cei din mediul medical, social, media etc.

Statele trebuie să stabilească în sistemul legislativ intern măsurile legale necesare protecției tuturor indivizilor față de acțiuni de încălcare a drepturilor acestora.

În acest context, strategia de reformă a sistemului judiciar român are în vedere reorganizarea eficientă a sistemului național de protecție a victimelor, completarea legislației în materie penală cu prevederi noi și implementarea unui cadru legislativ care să ducă la întregirea dimensiunii sociale a sistemului judiciar în materie penală.

Consolidarea infrastructurii prin elaborarea și aplicarea unor standarde de performanță, de intensificare a pregătirii profesionale a personalului de specialitate, de eficientizare a sistemului de protecție a victimelor, vin să întâmpine procesul de armonizare a legislației interne cu cea internațională în domeniul penal.

Creșterea numărului de infracțiuni grave, a infracțiunilor de violență, îndeosebi cele de violență în familie, precum și a traficului de persoane în cadrul criminalității transfrontaliere, creșterea numărului de victime cu grad ridicat de vulnerabilitate, număr care a devenit mai mare decât cel al

infractorilor, a dus la necesitatea luării de măsuri de protecție a victimelor infracțiunilor prin crearea unui cadru legislativ și instituțional corespunzător acestor cerințe.

În cuprinsul paragrafului 2 al secțiunii I, abordarea noțiunii de victimă și de protecție a victimelor este făcută din perspectiva dimensiunii politice penale contemporane, pornind de la aspectele și implicațiile internaționale către cele naționale și invers într-o continuă interdependență în contextul dezvoltării cooperării judiciare internaționale în materie penală. Noțiunea de victimă și problema protecției acesteia, apărarea drepturilor victimei, a necesității remedierii răului produs, a modului în care trebuie tratată, cu respect față de demnitatea ei, față de drepturile fundamentale ale omului, și a contribuției acesteia în procesul penal în aflarea adevărului, în tragerea făptuitorilor la răspundere pentru faptele lor, a fost adusă în centrul atenției internaționale, în mod special, după cel de-al II-lea război mondial, prin **Convenția de la Geneva din 1949 și protocoalele adiționale ale acesteia, Protocolul adițional nr. 1 privind protecția victimelor conflictelor armate internaționale din 1949 și Protocolul adițional nr. 2 privind protecția victimelor conflictelor armate fără caracter internațional din 1977.**

La baza reglementărilor ulterioare și apoi a sistematizării acestor probleme, a stat **Declarația Principiilor Fundamentale de Justiție pentru victimele crimei și abuzului de putere (Declaration of Basic Principles of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power)** adoptată în anul 1983 de către Adunarea Generală a Națiunilor Unite și pusă în aplicare în anul 1985, document care a fost preluat cu titlu de Recomandare de către majoritatea statelor semnatare a Convenției de la Geneva.

Și de aici implicarea statelor în adoptarea unor strategii, politici penale naționale menite să asigure o efectivă protecție victimelor unor infracțiuni grave.

Importanța deosebită care s-a acordat atunci acestor probleme și predominante și astăzi, este aceea de responsabilizare a statelor, a societății civile față de victimele unor infracțiuni.

Prin adoptarea unor strategii și instrumente juridice interne și internaționale, măsuri, programe, care să ofere victimelor care au suferit violențe, traume, pierderi materiale în urma săvârșirii unor infracțiuni grave comise cu violență, se trasează obligația statelor de a oferi garanția respectării dreptului lor, garanția de a beneficia efectiv de o specială considerație și grijă în cursul procedurilor judiciare și administrative, destinate a oferi justiție și reparație.

În acest sens s-au luat decizii importante și măsuri corespunzătoare la nivel național și internațional privind protecția victimelor împotriva crimei și violenței, în mod expres în sensul sprijinirii acestora de a fi informate asupra drepturilor lor, asupra accesului lor la justiție și la un tratament corect, echitabil, cu privire la dreptul de a beneficia de compensație și asistență psihologică și juridică, și nu în ultimul rând de a beneficia de remedii corespunzătoare prevenirii unei noi victimizări.

Termenul de victimă ca persoană care a suferit vătămări fizice sau psihice de pe urma săvârșirii unei infracțiuni a fost folosit diferit, în funcție de ramura de drept sau știință juridică.

Astfel termenul de victimă apare abordat doar în criminologie, victimologie, în criminalistică, în filozofia judiciară și în sociologie iar în dreptul penal și dreptul procesual penal termenul de victimă a infracțiunii este definit ca fiind persoana vătămată, respectiv parte vătămată ori parte civilă. În

sistemul penal național în contextul internațional actual, definiția de victimă a infracțiunii a evoluat, devenind complexă, cu valențe pluridisciplinare.

Astfel noțiunea cuprinde în conținutul ei persoane care individual sau colectiv au suferit vătămări fizice și sau psihice, pierderi materiale sau atingeri în drepturile lor fundamentale, în ideea protecției efective și prioritare a victimelor prin justiție echitabilă și reparație corespunzătoare.

În paragraful 3, secțiunea I al capitolului I al lucrării, se abordează noțiunea de victimă din perspectiva dreptului penal, al dreptul procesual penal, criminologiei, victimologiei, psihologiei judiciare, din perspectiva medicinei legale și a sociologiei. Fiecare dintre aceste științe definesc, analizează și aplică noțiunea de victimă conform finalității specifice, în scopul stabilirii adevărului privind rezolvarea cazului penal.

Noțiunea de victimă este abordată și din perspectiva unor legi speciale precum Legea nr. 678/2001 privind traficul de persoane, Legea 211/2004 privind unele măsuri pentru asigurarea protecției victimelor infracțiunilor.

Deasemenea se face o succintă abordare a noțiunii de victimă în contextul legislației Uniunii Europene, precum Decizia-cadru a Consiliului Europei 2001/220/JAI din 15 martie 2001 privind statutul victimelor în cadrul procedurilor penale, a Convenției Consiliului Europei din 1983 privind despăgubirea victimelor infracțiunilor violente precum și în documentele unor instituții internaționale precum în Codul de procedură a Curții Penale Internaționale.

În secțiunea II se încearcă o clasificare a victimelor în două categorii, respectiv victime care au suferit vătămări ca urmare a săvârșirii unor infracțiuni grave, cu un grad ridicat de pericol social și victime care au suferit vătămări în urma săvârșirii unor infracțiuni cu un grad redus de

pericol social. Ambele categorii includ fie victime ale unor infracțiuni de drept comun fie victime ale unor infracțiuni prevăzute în legi speciale.

În capitolul II al lucrării se abordează tema protecției victimelor infracțiunilor din cadrul legislației procesual penale naționale, capitol care cuprinde cinci secțiuni. Astfel, secțiunea I conține paragraful 1 aspecte generale, paragraful 2 cadrul legal și instituțional privind protecția victimelor, arătându-se faptul că protejarea intereselor unei persoane vătămate prin săvârșirea unei infracțiuni se realizează cu prioritate prin accesul la justiție, la un proces echitabil, prin asigurarea dreptului privind obținerea de dezdăunări, într-un cadru legal și instituțional menit să asigure o reală și eficientă protecție. În secțiunea II sunt prezentate aspecte procesuale generale privind victimele în procesul penal și protecția lor prin instrumente procesuale specifice, iar în secțiunea III sunt prezentate și examinate drepturile procesuale acordate victimelor în procesul penal precum: dreptul la un proces echitabil și la soluționarea cauzei într-un termen rezonabil, garantarea dreptului la apărare, dreptul de a pune în mișcare acțiunea civilă, dreptul de a exercita acțiunea civilă și de aici alte drepturi precum dreptul la repararea în natură a prejudiciului cauzat prin săvârșirea infracțiunii, dreptul la repararea prejudiciului prin plata unei despăgubiri bănești, dreptul la repararea daunelor morale, dreptul de a folosi limba maternă în procesul penal. În continuare, în paragraful 5 sunt examinate aspecte privind declarația victimei infracțiunii ca mijloc de probă și modalități specifice de luarea declarației, aspecte privind ascultarea victimei infracțiunii, ascultarea victimei infracțiunii-aspecte de natură psihologică, tactica audierii propriu-zise a victimei infracțiunii. În continuare se analizează dreptul de a beneficia de măsuri asiguratorii și de alte măsuri procesuale.

În secțiunea IV sunt examinate aspectele procesuale privind victima constituită parte vătămată în faza de urmărire penală din perspectiva drepturilor de care aceasta beneficiază în această fază procesuală. Secțiunea cuprinde 4 paragrafe, respectiv paragraful 1 în care sunt prezentate aspecte generale privind urmărirea penală, paragrafele 2 și 3 sunt examinate dreptul victimei de a sesiza organele de urmărire penală, dreptul de participare a victimei constituită parte vătămată la efectuarea urmăririi penale și în paragraful 4 dreptul victimei infracțiunii de a ataca actele și măsurile de urmărire penală.

Astfel, victima poate sesiza organele de urmărire penale prin plângere sau denunț, dar de cele mai multe, în infracțiunile de violență, infracțiunile referitoare la viața sexuală, a traficului de ființe umane, victima refuză să denunțe fapta și autorul, datorită unor reticențe în denunțarea delictului, datorită unor sentimente de insecuritate, frică, sau co-responsabilitate față de comiterea faptei, vinovăție în legătură cu circumstanțele infracțiunii.

În preîntâmpinarea acestei situații și datorită faptului că victima înainte de toate este martorul principal în descoperirea faptei, în identificarea făptuitorului și tragerii la răspundere a acestuia, vin prevederile Legii nr. 211/2004 care în art. 4 stabilesc obligația judecătorilor, procurorilor, ofițerilor și agenților de poliție, să informeze victimele infracțiunilor cu privire la drepturile acestora, la drepturile lor în procesul penal, dreptul de a beneficia de consiliere psihologică, asistență juridică gratuită, dreptul la compensație financiară din partea statului. Ca o excepție de la principiul oficialității, legea oferă dreptul victimei infracțiunii de a decide dacă sesizează sau nu organele de urmărire penală în vederea tragerii la răspundere a făptuitorului. Este singura situație în care acțiunea penală este pusă în mișcare la plângerea prealabilă a persoanei vătămate.

Declanșarea procesului penal a fost lăsată, în anumite cazuri, la aprecierea persoanei vătămate datorită gradului redus de pericol social pe care-l prezintă anumite infracțiuni ca de exemplu: lovirea sau alte violențe (art. 180 Cod penal), amenințarea (art. 193 Cod penal), abuzul de încredere (art. 213 Cod penal). Alteori, deși infracțiunile pentru care legea prevede necesitatea plângerii prealabile a persoanei vătămate, au un grad de pericol social ridicat, desfășurarea procesului penal prin publicitatea pe care ar genera-o, ar putea reînnoi sau accentua suferințele persoanei vătămate sau ar da naștere la diferite conflicte între persoanele care fac parte din aceeași familie, ca de exemplu în cazul infracțiunii de viol (art. 197 alin. 1 Cod penal).

Plângerea prealabilă se înfățișează ca o instituție care dă expresie juridică unor interese sociale privind declanșarea și desfășurarea procesului penal.

Plângerea prealabilă cuprinde o dublă manifestare de voință a victimei infracțiunii. În primul rând, constituie o încunoștințare a organelor de urmărire penală cu privire la săvârșirea unei infracțiuni, și, în al doilea rând, plângerea prealabilă dă expresie voinței persoanei vătămate de a-și exercita dreptul la un proces penal.

pe planul dreptului penal, lipsa plângerii prealabile este considerată o cauză care înlătură răspunderea penală (art. 131 Cod penal), iar pe planul dreptului procesual penal, lipsa plângerii prealabile este reglementată ca o cauză care împiedică punerea în mișcare sau exercitarea acțiunii penale (art. 10 lit. f C.pr.pen.).

Strâns legate de instituția plângerii prealabile în Codul penal și în Codul de procedură penală sunt reglementate retragerea plângerii prealabile și împăcarea părților.

Urmărirea penală, potrivit art.200 C.pr.pen. are ca obiect strângerea probelor necesare cu privire la existența infracțiunii, cunoașterea împrejurărilor comiterii infracțiunii, identificarea făptuitorilor, stabilirea răspunderii acestora. Deși dispozițiile acestui articol din Codul de procedură penală nu prevăd expres, în obiectul urmăririi penale se regăsește și identificarea victimei infracțiunii, necesară pentru rezolvarea laturii penale și civile a cauzei penale.

Astfel, identificarea victimei infracțiunii reprezintă o activitate necesară pentru rezolvarea atât a laturii penale cât și a laturii civile a cauzei penale. Obligația de identificare a victimei rezultă atât din prevederile art. 202 C.pr.pen. unde se arată că organul de urmărire penală este obligat să strângă probele necesare pentru aflarea adevărului și pentru lămurirea cauzei sub toate aspectele, în vederea justei soluționări a acesteia, cât și din prevederile art. 262 alin. 1 și 265 C.pr.pen. unde se subliniază necesitatea ca urmărirea penală să fie completă. Toate aceste aspecte pot conduce în mod necesar la identificarea victimei infracțiunii.

În unele cazuri, identificarea victimei se impune pentru a se putea face identificarea făptuitorului, pentru a se face încadrarea juridică a faptei penale. Practica organelor judiciare a demonstrat că deseori descoperirea făptuitorilor, mai ales în infracțiunile de violență, își are izvorul în descifrarea relației victimă-autor, cunoscându-se că multe infracțiuni nu se descoperă tocmai datorită nedenunțării acestora. Victima, odată identificată, este martorul principal în descoperirea faptei, în identificarea făptuitorului și tragerea la răspundere a acestuia.

Organele de urmărire penală potrivit art. 202 alin. 3 C.pr.pen. au obligația să explice părților, învinuitului sau inculpatului precum și victimei infracțiunii, drepturile lor procesuale. Astfel, victima ia cunoștință că în

această fază procesuală are dreptul de a depune plângere, de a propune probe, are dreptul la asistență juridică, dreptul de a se constitui parte civilă în procesul penal.

În privința laturii penale, victima prin declarațiile ei, poate contribui la identificarea făptuitorului, la lămurirea aspectelor ce țin de persoana făptuitorului, date privind conduita acestuia în familie și societate, la stabilirea situației de fapt privind derularea evenimentelor, necesare stabilirii răspunderii penale.

În paragraful 4 sunt analizate aspecte teoretice și practice privind dreptul victimei infracțiunii de a ataca actele și măsurile de urmărire penală.

Astfel, potrivit art. 278 C.pr.pen. victima poate face plângere împotriva actelor efectuate de către procuror și actelor efectuate de organele de cercetare penală pe baza dispozițiilor date de procuror, împotriva rezoluțiilor de neîncepere a urmăririi penale sau al aordonanței,, al rezoluției de clasare, de scoatere de sub urmărire penală sau de încetare a urmăririi penale. Plângerea se rezolvă de către procurorul ierarhic superior. În urma cu recursului în interesul legii, s-a decis că plângerea, în situația în care aceasta a fost adresată direct instanței de judecată, fără ca să fie atacată în prealabil la procurorul ierarhic superior, este inadmisibilă. Astfel s-a statuat că , în aceste situații judecătorul va trimite plângerea la organul competent. Potrivit art. 278 alin.1, după respingerea plângerii făcute conform art. 275-278 împotriva rezoluției de neîncepere a urmăririi penale sau a ordonanței ori, după caz, a rezoluției de clasare, de scoatere de sub urmărire penală sau de încetare a urmăririi penale, date de procuror, persoana vătămată, precum și orice alte persoane ale căror interese legitime sunt vătămate pot face plângere, în termen de 20 de zile de la data comunicării de către procuror a modului de rezolvare, potrivit art. 277 și 278, la judecătorul de la instanța

căreia i-ar reveni, potrivit legii, competența să judece cauza în primă instanță. În practica instanțelor judecătorești s-a constatat că nu există un punct de vedere unitar cu privire aplicarea art. 278 alin. 1 și 2 C.pr.pen., referitor la stabilirea organului judiciar competent să soluționeze plângerea persoanei nemulțumite în ipoteza în care prim-procurorul a admis-o, a infirmat soluția procurorului și a dat tot o soluție de netrimitere în judecată. Astfel, unele instanțe s-au considerat competente să judece aceste plângeri și le-au soluționat pe fond, alte instanțe, dimpotrivă, cu privire la același aspect, au apreciat că plângerea împotriva soluției prim-procurorului prin care s-a infirmat rezoluția sau ordonanța procurorului și a dat tot o soluție de netrimitere în judecată, se soluționează de către procurorul ierarhic superior.

În aceste situații, în urma unui recurs în interesul legii, instanța supremă a statuat că organul judiciar competent să soluționeze plângerea împotriva rezoluției sau ordonanței prim-procurorului, prin care s-a infirmat rezoluția sau ordonanța procurorului de netrimitere în judecată pentru alte motive sau pentru unele din motivele invocate de petent, este procurorul ierarhic superior. Numai în situația în care, la rândul său, procurorul ierarhic superior, astfel sesizat a respins plângerea și a menținut soluția prim-procurorului sau nu a soluționat plângerea în termenul legal prevăzut în art. 277 C.pr.pen., persoana vătămată, precum și orice alte persoane ale căror interese legitime sunt vătămate, se pot adresa cu plângere la instanța de judecată.

Astfel, instanța supremă a considerat că procedura de control pe cale ierarhică, în cadrul unității de parchet, constituie, în cazul soluțiilor de netrimitere în judecată, o etapă prealabilă declanșării verificării actului de către instanță, în procedura specială reglementată de art. 278 indice 1. Prevederile art. 278 indice 1 alin. 1 arată expres succesiunea etapelor care

preced declanșarea controlului judecătoresc și condiționează sesizarea instanței de confirmarea de către procurorul ierarhic superior a soluției de netrimitere în judecată cuprinse în rezoluție sau ordonanță.

În secțiunea V a capitolului II al lucrării sunt prezentate și analizate aspecte procesuale privind participarea victimei infracțiunii la judecarea cauzei penale și punerea în executare a dispozițiilor civile din hătărâre. Astfel, în paragrafele 1 și 2 sunt analizate aspecte privind participarea victimei infracțiunii la judecata în primă instanță, drepturile victimei constituită parte vătămată ori parte civilă pe parcursul judecății, și obligațiile acesteia precum și modurile în care sunt soluționate acțiunea penală și acțiunea civilă.

Judecata în primă instanță prezintă anumite particularități față de urmărirea penală, aceasta desfășurându-se în condiții de publicitate, oralitate și contradictorialitate și presupune prezența organelor judiciare (instanță, procurorul), cât și a părților (inculpat, parte vătămată, parte civilă, parte responsabilă civilmente) și a persoanelor care pot ajuta la soluționarea cauzei penale (martori, experți, interpreți).

Instanța are obligația să încunoștințeze și să cheme la judecată pe toți participanții. Lipsa citării poate duce, așa cum am mai precizat mai sus, la nulitatea hotărârii judecătorești.

În această fază a procesului penal instanța de judecată este subiectul oficial, dominant, care realizează în concret justiția penală.

În vederea realizării drepturilor sale procesuale victima infracțiunii trebuie să fie citată în conformitate cu prevederile art. 291 alin. 1 C.pr. pen.

Reglementările din art. 76 și art. 320 C.pr.pen. prevăd obligația instanței de a-și manifesta rolul activ în ceea ce privește lămurirea persoanelor implicate în cauză. În acest sens președintele completului de

judecată pune în vedere persoanei vătămate dreptul de a participa în proces ca parte vătămată și ca parte civilă în cazul în care a suferit o vătămare de pe urma săvârșirii infracțiunii, până la momentul citirii actului de sesizare a instanței. De asemenea, potrivit prevederilor art. 320 pct. 2 C.pr.pen., președintele completului de judecată are obligația de a întreba părțile dacă au de formulat cereri, excepții sau dacă propun formularea de probe noi.

În situația formulării de probe noi, victima infracțiunii, participantă în procesul penal ca parte vătămată ori parte civilă, trebuie să arate faptele și împrejurările ce urmează a fi dovedite, mijloacele prin care pot fi administrate aceste probe, locul unde se află mijloacele de probă respective, iar în ceea ce privește martorii și experții, identitatea și adresa acestora.

În caz de concurs de infracțiuni sau de conexitate, dreptul persoanei vătămate se limitează la fapta care i-a cauzat vătămarea.

De asemenea, victima infracțiunii, în măsura în care participă la judecarea cauzei penale, potrivit art. 301 alin. 3 C.pr.pen., poate formula cereri, ridica excepții, propune probe și pune concluzii în măsura în care acestea au legătură cu pretențiile sale civile.

Realizarea deplină a drepturilor procesuale ale părții vătămate, respectiv ale părții civile (calități procesuale care pot fi exercitate de persoana fizică, victimă a actului infracțional), se face prin ascultarea lor de către instanța de judecată, procedura de ascultare fiind aceeași ca și în cazul ascultării inculpatului dar cu anumite particularități specifice, conform art. 326 Cod procedură civilă.

Exercitarea drepturilor procesuale poate fi realizată de părți în primul rând prin ascultarea acestora, declarațiile lor constituind mijloace de probă de natură a lămurii cauza sub noi aspecte. Neaudierea victimei infracțiunii, constituită parte vătămată sau parte civilă poate duce la casarea hotărârii,

întrucât declarațiile, în măsura în care sunt coroborate cu fapte sau împrejurări ce rezultă din ansamblul probelor existente, pot servi la aflarea adevărului.

Sub aspect psihologic, victima este afectată de infracțiunea săvârșită atât în faza de urmărire penală, cât și ulterior, în cursul judecății. Astfel, atunci când se procedează la luarea depozițiilor, confruntare, recunoaștere se vor folosi procedee de tactică criminalistică speciale și se va ține cont de starea psihologică în care se află victima, atât pentru a evita un nou traumatism, cât și pentru aflarea adevărului. Aceasta este și rațiunea pentru care, în infracțiunile de trafic de persoane sau cele legate de viața sexuală, victimele sunt audiate prin folosirea metodelor tehnice speciale de ascultare audio-video, metode și tehnici impuse de lege.

Verificarea declarațiilor părții vătămate este absolut necesară pentru stabilirea veracității lor și aprecierea corectă a depoziției.

În subparagraful 2.3 sunt analizate modalități de soluționare a acțiunii penale și a acțiunii civile.

Astfel, atunci când victima infracțiunii participă în procesul penal ca parte vătămată fără să se constituie parte civilă în procesul penal, deși a suferit vătămări, se limitează la obținerea unei satisfacții prin tragerea la răspundere a inculpatului.

În situația în care aceasta se constituie parte civilă, instanța este obligată, ca prin sentința prin care rezolvă latura penală a cauzei, să se pronunțe și asupra acțiunii civile.

procesului penal numai în măsura în care a fost alăturată acțiunii penale și împreună au ajuns în fața instanței penale. În cazul în care acțiunea civilă a fost exercitată în procesul penal, dar aceasta nu a ajuns în faza de judecată, deoarece organele de urmărire penală au dat soluția scoaterii de sub urmărire

penală sau încetării urmăririi penale, acțiunea civilă va fi soluționată de către instanța civilă.

În cazul în care cele două acțiuni sunt exercitate concomitent, dar la instanțe diferite, judecata în fața instanței civile se suspendă până la rezolvarea definitivă a cauzei penale, potrivit prevederilor art. 19 alin. 1 C.pr.pen. Acțiunea penală are întâietate față de acțiunea civilă deoarece, pe de o parte, cauza materială unică a celor două acțiuni este săvârșirea infracțiunii, iar pe de altă parte, rezolvarea acțiunii civile este condiționată de rezolvarea acțiunii penale în privința existenței faptei, persoanei care a săvârșit-o și vinovăției acesteia.

Potrivit art. 347 C.pr.pen. instanța poate să disjunga acțiunea civilă și să amâne judecarea acesteia când rezolvarea pretențiilor civile ar provoca întârzierea soluționării acțiunii penale.

Acțiunea civilă exercitată în procesul penal este soluționată prin hotărârea instanței penale, fiind admisă sau respinsă, după cum este sau nu întemeiată. De asemenea, mai este posibilă ipoteza nesoluționării acțiunii civile în procesul penal așa cum sunt prezentate detaliat în conținutul lucrării.

În paragraful 3 sunt analizate aspecte privind dreptul de participare a victimei infracțiunii la judecata în căile ordinare de atac, respectiv la judecata în apel unde cu aspect de noutate sunt menționate și analizate prevederile art.362 lit c) C.pr.pe. în sensul că partea vătămată poate face apel în ceea ce privește latura penală a cauzei, iar potrivit art. 362 lit.d) partea civilă și partea responsabilă civilmente poate face apel în ceea ce privește latura civilă și latura penală a cauzei, precum și dreptul de a participa la judecata în recurs potrivit prevederilor art. 385 C.pr.pen.

În paragraful 4 sunt examinate aspecte privind participarea victimei infracțiunii la judecata în căile extraordinare de atac, în contestația în anulare

și în revizuire. În paragraful 5 sunt analizate aspecte privind punerea în executare a dispozițiilor civile din hotărârea penală, care potrivit art.14 alin.3 C.pr.pen. repararea pagubei produse prin infracțiune se face potrivit dispozițiilor legii civile și potrivit art.446 C.pr.pe. dispozițiile din hotărârea penală referitoare la despăgubirile civile se execută potrivit legii civile. Astfel executarea silită, se realizează prin trei modalități: prin poprire a sumelor de bani, a titlurilor de valoare sau a altor mobile incorporale, prin urmărirea silită imobiliară sau urmărirea silită mobilă. În situația în care inculpatul nu are venituri nici bunuri pentru acoperirea prejudiciilor provocate prin săvârșirea infracțiunii, atunci obligația de dezdăunare revine statului potrivit procedurilor și condițiilor prevăzute de Legea nr. 211/2004.

Capitolul al III-lea al lucrării se referă la protecția victimelor infracțiunilor prin legi speciale, analiza acestora făcându-se pornind de la aspecte de politică penală internațională cu repercursiuni asupra cadrului juridic național în materia protecției victimelor, respectiv aspecte privind cadrul legislativ european și transpunerea prevederilor internaționale în cuprinsul unor legi speciale adoptate la nivel național. Creșterea considerabilă a infracțiunilor comise cu violență, cu precădere a infracțiunilor care au avut drept urmare moartea victimelor, în contextul criminalității organizate pe plan internațional, cu grave consecințe pe plan național, a dus la adoptarea unui cadru legislativ și instituțional menit să combată și să prevină săvârșirea de infracțiuni.

Consiliul Europei prin decizii-cadru și directive a trasat anumite recomandări statelor membre și celor în curs de aderare cu privire la crearea, adoptarea și aplicarea pe plan național, de către fiecare stat, a unor noi strategii, adoptarea de noi legi, modificarea și completarea celor existente care să cuprindă măsuri de prevenire și combatere a crimei organizate.

Totodată datorită numărului mare de victime ale acestor crime, precum și consecințele deosebit de grave pe care aceste infracțiuni le-au avut asupra lor, recomandările cuprind și măsuri privind protecția victimelor, în mod special protecției copiilor, tinerilor și femeilor împotriva oricărei violențe comise asupra lor. De aici, necesitatea elaborării unor norme minime pentru protecția victimelor criminalității, în special în ceea ce privește accesul acestor victime la justiție și dreptul acestora la despăgubiri. În vederea realizării asistenței și protecției victimelor se impune necesitatea creării unor programe naționale pentru finanțarea măsurilor, finanțări atât publice cât și neguvernamentale.

Comisia Europeană a lansat un Plan de acțiune în noiembrie 2004 și revizuit în 2006 pentru crearea unui spațiu de libertate, justiție și securitate, plan denumit Programul de la Haga. Planul de acțiune vizează 10 domenii cheie de acțiune prioritare cum sunt: drepturile fundamentale ale cetățenilor, lupta împotriva terorismului, managementul migrației incluzând problematica migrației ilegale, traficului de ființe umane, mai ales a femeilor și copiilor, dreptul la azil, integrare, luptă împotriva crimei organizate, intimitatea și securitatea informațiilor, justiția civilă și penală, libertate, securitate și justiție: între responsabilitate și solidaritate.

În contextul creării unui front comun de luptă împotriva crimei organizate și de prevenire a acesteia, statelor le revine sarcina ca în legislația lor penală să prevadă expres orice faptă de violență, în special violențele de natură psihică sau sexuală față de o persoană, având în vedere că orice violență constituie atingere la libertatea și integritatea fizică, psihică a unei persoane.

De asemenea, statelor le revine sarcina să prevadă în legislația națională măsuri și sancțiuni corespunzătoare care să le permită să acționeze

rapid și eficace împotriva autorilor violențelor precum și măsuri privind acordarea de despăgubiri pentru prejudiciile cauzate victimelor infracțiunilor.

Conformându-se recomandărilor date atât de Națiunile Unite cât și cele ale Consiliului Europei, România a inclus problema protecției victimelor în strategia națională de reformă judiciară, a adus însemnate modificări Codului de procedură penală, Codului Penal, a adoptat legi speciale precum sunt Legea nr. 678/2001 privind prevenirea și combaterea traficului de ființe umane, Legea nr. 39/2003 privind combaterea și prevenirea crimei organizate, Legea nr. 217/2001 prevenirea și combaterea violenței în familie, Legea nr. 211/2004 privind unele măsuri pentru asigurarea protecției victimelor infracțiunilor.

Astfel, Legea nr. 211/2004 include în conținutul său recomandările Consiliului Europei, precum: Convenția Consiliului Europei privind despăgubirea victimelor infracțiunilor violente din 1983, Decizia- Cadru a Consiliului 2001/220/JAI din 15.03.2001 privind statutul victimelor în cadrul procedurilor penale, Directiva 2004/80/CE a Consiliului din 29.04.2004 privind despăgubirea victimelor infracționalității, Recomandarea R(87)21 privind asistența victimelor și prevenirea victimizării.

Secțiunea I, paragraful 2 din cuprinsul capitolului III al lucrării prezintă trei documente ale Consiliului European care au determinat adoptarea unor legi noi pe plan național, respectiv Convenția Consiliului Europei privind despăgubirea victimelor infracțiunilor violente, Decizia-Cadru a Consiliului Uniunii Europene 2001/220/Jai privind statutul victimelor în cadrul procedurilor penale și Directiva Consiliului Uniunii Europene 2004/80/CE privind despăgubirea victimelor infracționalității.

Lucrarea se continuă prin prezentarea și examinarea în secțiunea a II-a a măsurilor de protecție acordate victimelor unor infracțiuni prin Legea 211/2004. Această lege specială, cu caracter reparatoriu, civil, stabilește și acordă măsuri de protecție victimelor unor infracțiuni în scopul reparării și remedierii vătămărilor fizice, psihice/morale și materiale suferite de către acestea în urma săvârșirii unor infracțiuni, măsuri care permit victimelor să obțină o reparație rapidă, pe cale directă, în fața unei instanțe special create în acest sens. Măsurile de protecție acordate prin această lege sunt: informarea victimelor, consiliere psihologică și alte forme de asistență, asistență juridică gratuită, compensație financiară acordată de către stat. Această lege a fost completată prin O.U.G nr. 113/2007 privind solicitarea și acordarea de compensații financiare în situații transfrontaliere, respectiv în situația săvârșirii unei infracțiuni pe teritoriul unui stat membru al Uniunii Europene, altul decât cel în care victima locuiește în mod legal, stabilind autoritatea română, Ministerul Justiției, cu asistența victimelor infracțiunilor, autoritatea de decizie și modalitățile de acordare a compensației. Compensația este acordată de către statul pe al cărui teritoriu a fost comisă infracțiunea.

În secțiunea a III-a sunt analizate măsurile de protecție acordate victimelor traficului de persoane prin Legea nr.678/2001. Astfel, pe lângă măsurile prevăzute de Legea nr.211/2004 de care beneficiază și victimele traficului de persoane atât în faza de urmărire penală, în cursul procesului penal cât și ulterior acestuia, dat fiind faptul că urmările infracțiunii de trafic sunt grave și se perpetuează în timp, Legea 678/2001 acordă măsuri de protecție specifice. Astfel, se prevede o procedură specială referitoare la investigarea și instrumentarea cauzelor în care sunt implicate victime minori, folosirea unor tehnici speciale de interviuare în care se impune o pregătire

aparte a anchetatorului și colaborarea acestuia cu alți specialiști, constituiți în echipe pluridisciplinare formate din polițiști, psiholog, medic, asistent, social. Victima trebuie ascultată cu respectarea formelor cerute de lege pentru ascultarea martorilor, astfel ca declarația să constituie un mijloc de probă în aflarea și determinarea adevărului. Audierea victimei traficului de persoane presupune cunoașterea psihologiei acesteia, stabilirea unei comunicări pe fondul unor relații de încredere, precum și abordarea unei atitudini permanente de apropiere, în prezența și asistența unui specialist psiholog, medic, care să poată interveni cu profesionalism. Audierea victimei minor se face prin mijloace audio-video în spații expres amenajate. Deasemenea sunt acordate măsuri privind ocrotirea identității și a vieții private a victimei, protecția fizică a victimei în timpul procesului, păstrarea anonimatului în timpul procesului, asigurarea confidențialității și securității victimei martor în timpul audierilor prin folosirea mijloacelor audio-video cu imagini și voci distorsionate, adăpostirea temporară a victimelor în adăposturi și centre special amenajate. Asistența juridică a victimei traficului de persoane, constituită parte vătămată, este obligatorie. Ședințele de judecată se pot desfășura cu ușile închise, la cererea victimei. Totodată, în scopul apărării intereselor legitime ale victimei, instanța de judecată are obligația de a proteja victima împotriva întrebărilor inadmisibile care încalcă demnitatea victimei, în special cele care privesc viața privată și sexuală a acesteia. Deasemenea sunt acordate măsuri care facilitează repatrierea victimelor traficului de persoane cu sprijinul misiunilor diplomatice și a oficiilor consulare ale României.

În secțiunea a IV-a sunt analizate măsurile de protecție acordate prin Legea nr. 217/2003 victimelor violenței în familie, măsuri care au ca scop

atât combaterea cât și prevenirea violenței în familie realizate prin instituții și personal specializat cu atribuții exprese în acest sens.

În secțiunea a V-a sunt analizate măsurile de protecție acordate victimelor unor infracțiuni prin Legea 272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului. Această lege reglementează problemele care țin de prevenirea și combaterea victimizării minorilor, a protecției speciale a copilului printr-un ansamblu de măsuri, servicii destinate îngrijirii și dezvoltării copilului, lipsit temporar sau definitiv de ocrotirea părinților săi. Măsurile speciale de protecție prevăzute de această lege sunt: plasamentul, plasamentul în regim de urgență sau plasamentul la o persoană sau familie, supraveghierea specializată, decăderea totală sau parțială din drepturile părintești.

În capitolul al IV-lea se face o analiză a legislației țărilor Uniunii Europene în materie penală cu referire expresă privind protecția victimelor. Acest capitol conține două secțiuni, astfel, în secțiunea I se analizează măsurile de protecție a victimelor infracțiunilor în sistemele de drept procesual penal al unor state din Uniunea Europeană iar în secțiunea a II-a sunt examinate aspecte privind neconcordanțe procedurale și procesuale în legislația țărilor din Uniunea Europeană, necesitatea armonizării acestor legislații.

Capitolul al V-lea este dedicat altor măsuri de protecție a victimelor infracțiunilor, cuprinzând trei secțiuni. Astfel, în secțiunea I sunt analizate aspecte privind combaterea și prevenirea criminalității ca măsură de protecție a victimelor. În paragraful 1 al acestei secțiuni sunt avute în vedere aspecte generale privind prevenirea criminalității, ca activitate ce reprezintă o prioritate a politicilor naționale și implică efortul conjugat al instituțiilor publice, organizațiilor guvernamentale și neguvernamentale, al comunității,

al familiei etc. Activitatea de prevenire a criminalității se concretizează prin ansamblul măsurilor luate de societate pentru împiedicarea comiterii de fapte antisociale, de apărarea drepturilor și libertăților fundamentale ale persoanei, a proprietății și a ordinii publice. În acest sens au fost adoptate legi și strategii naționale de prevenire a criminalității în măsură să contribuie la reducerea criminalității, la creșterea gradului de siguranță publică, reducerea riscului de victimizare, la reabilitarea și reinsertia socială a infractorilor, având ca domenii prioritare prevenirea violenței în familie, prevenirea traficului de persoane, prevenirea delicvenței juvenile, prevenirea victimizării etc.

În paragraful 2 al secțiunii I sunt analizate acțiunile de combatere și prevenire a traficului de persoane ca măsură de protecție a victimelor. Combaterea și prevenirea traficului de persoane, prin măsurile, acțiunile întreprinse pe plan național, regional și internațional și în cooperare cu toate statele implicate, reprezintă o modalitate de realizare a protecției victimelor traficului, ca manifestare în plan juridic-social a reacției societății la comiterea unor fapte îndreptate împotriva valorilor sale fundamentale.

Pe plan internațional, Uniunea Europeană a fost implicată în mod activ încă din anul 1996 în dezvoltarea unor abordări comprehensive și multidisciplinare privind prevenirea și lupta împotriva traficului de persoane, cu precădere privind cooperarea cu ONG-uri, autoritățile publice locale, judiciare, precum și cu autoritățile privind migrația.

Parlamentul European a susținut proiectele și acțiuni la nivel Uniunii Europene în domeniul prevenirii și luptei împotriva traficului de ființe umane prin rezoluții privind traficul de femei și copii, și într-un consens general a susținut necesitatea dezvoltării măsurilor de prevenție, crearea unei legislații penale adecvate și a unei cooperări cu poliția și organele judiciare, de protecție, asistență și suport victimelor, realizarea unei politici

corespunzătoare în cooperarea cu țările aderante precum și cu cele din lumea a 3-a.

Toate aceste elemente au solicitat inițiative diferite în funcție de tipul de trafic (exploatarea muncii, exploatare sexuală), au impus eforturi reunite adecvate privind combaterea traficului și protecția victimelor, au determinat ca Uniunea Europeană să fie mult mai activă în luarea inițiativelor de dezvoltare a legislației penale, în aplicarea legii și în cooperarea judiciară privind prevenirea traficului și protejarea victimelor.

Pe plan național combaterea și prevenirea traficului de persoane, prin Hotărârea Guvernului nr. 1216/2001 a devenit o politică penală fiind inclusă în strategia de reformă judiciară, în baza unui plan de acțiune.

În secțiunea a II-a se analizează aspecte privind prevenirea victimizării ca măsură de protecție a victimelor unor infracțiuni. Această secțiune cuprinde 4 paragrafe, respectiv paragraful 1 cu referire la aspecte introductive privind victima, agresiunea și agresorul, paragraful 2 analizează cauzele victimizării, comportamentul și personalitatea victimei care relevă cauzalitatea și efectele agresiunii, ordinea în care se produc actele agresionale și limita reducerii acestora, se analizează rolul comportamentului victimei în geneza, evoluția și realizarea împrejurărilor victimologice precum și conduita și particularitățile psihologice ale victimei care favorizează sau determină comportamentul criminal. În cuprinsul paragrafului 3 al secțiunii se analizează relația victimă-agresor, a mecanismelor și pârghiilor de ordin psihologic și social al structurii relației interpersonale. Implicațiile psihologice ale actului agresional privind victima trebuie tratate și înțelese de pe poziții opuse agresorului. Perceperea și reflectarea fenomenului agresional de către victimă se realizează sub trei aspecte: afectiv, intelectual și volitiv. Deasemenea sunt analizate aspectele

privind victima ca sursă de identificare a agresorului. În paragraful 4 sunt analizate efectele victimizării, consecințele actului agresional atât pe plan psihic cât și fizico-biologic, social, moral și material.

În secțiunea a III-a sunt analizate aspecte privind justiția restaurativă ca soluție alternativă a justiției penale dar și ca o modalitate eficientă de protecție a victimelor. În paragrafele 2 și 3 al acestei secțiuni, sunt prezentate diferite modele de justiție restaurativă, ca de exemplu cea din S.U.A. și câteva state din Europa precum: Germania, Finlanda, Danemarca, Olanda, Franța, Italia, România.

În Capitolul al VI-lea sunt prezentate instituții și organisme internaționale și rolul lor în protecția victimelor. Capitolul cuprinde 2 secțiuni, secțiunea I aspecte privind protecția victimelor în lucrările Organizației Națiunilor Unite, aici fiind prezentate și analizate câteva documente relevante cu impact asupra victimelor infracțiunilor și a măsurilor de protecție adoptate de acest organism internațional. Secțiunea 2 face referire și analizează aspecte privind protecția victimelor în documentele procesual penale a Tribunalului Penal Internațional al fostei Iugoslavii, a Tribunalului Penal Internațional al Rwandei, a Curții Speciale pentru Sierra Leone precum și a Curții Penale Internaționale.

Capitolul al VII-lea are ca obiect de analiză protecția victimelor infracțiunilor în cooperarea judiciară internațională în materie penală și care cuprinde două secțiuni. În prima secțiune sunt analizate aspecte generale privind cooperarea judiciară internațională în materie penală, formele și instrumentele de cooperare, menționându-se că la început, forma de cooperare utilizată a fost cea interguvernamentală între statele membre ale Uniunii Europene, realizată prin convenții și recomandări, ca ulterior, treptat, să fie utilizate ca instrument predominant de cooperare, deciziile-

cadru cu titlul de recomandări obligatorii pentru statele membre privind interpretarea normelor naționale în conformitate cu normele din conținutul deciziilor-cadru. Actualmente, obiectivul principal al cooperării judiciare internaționale în materie penală o reprezintă întărirea acțiunii de prevenire, combatere și control al criminalității transfrontaliere, identificarea unor noi modalități de cooperare privind combaterea și prevenirea unor fenomene grave precum traficul de persoane, exploatarea sexuală etc. Secțiunea a II-a, paragraful 1 și 2 face o introspectivă asupra cadrului legal și instituțional național și internațional în cooperarea judiciară internațională. În cuprinsul paragrafului 3 sunt analizate instrumentele specifice de cooperare internațională privind protecția victimelor- proiecte, programe, planuri de acțiune.

În finalul lucrării sunt prezentate scurte concluzii și câteva recomandări. Astfel, se menționează că lucrarea abordează un subiect de mare actualitate și de un real interes privind victimele infracțiunilor și protecția lor la nivel național și internațional, modul în care se realizează protecția lor, mijloacele și metodele folosite în raport cu necesitățile acestora.

Problema protecției victimelor infracțiunilor se plasează într-un câmp interdisciplinar, prin conlucrarea și interdependența diferitelor ramuri de drept, prin corelarea normelor legislative adoptate cu practica și jurisprudența existente în materie penală, și mai ales prin cooperarea instituțiilor de drept internațional cu cele naționale.

Lucrarea a încercat să abordeze noțiunea de victimă și de protecția victimelor din perspectivele dimensiunii politicii penale contemporane, reevaluării locului și rolului victimei în cadrul procedurilor penale în

contextul adoptării unor măsuri, menite să asigure protecție victimelor infracțiunilor indiferent în statul în care se află.

După cum reiese din lucrare s-au făcut eforturi susținute în a da curs și a veni în întâmpinarea recomandărilor și cerințelor trasate de către Consiliul Europei.

Acest domeniu, deschis reglementărilor prin instrumente, instituții și mijloace ale dreptului este în continuă dezvoltare și perfecționare, completând domeniul dreptului penal, procesual penal, criminologiei, psihologiei juridice și sociologiei și a cooperării judiciare internaționale în materie penală.

Oricât de complet ar părea faptul că protecția victimelor este actualmente un domeniu acoperit în toate privințele iar scopul eforturilor depuse a fost finalizat, totuși rămân aspecte care necesită completări, sugestii, recomandări.

Pornind de la prevederile Deciziei-cadru al Consiliului 2001/220/JAI din 15.03.2001 privind statutul victimelor în cadrul procedurilor penale și făcând o analiză asupra măsurilor prevăzute prin legile adoptate de către România, se poate observa că au rămas recomandări ale Consiliului Europei care nu s-au regăsit în contextul noilor legi sau modificări în legislația noastră sau care nu sunt suficient de precizate pentru a se conforma recomandărilor.

Astfel, este important a fi luate în considerare aspecte privind nevoile victimelor, nevoi la care să se răspundă în mod global și coordonat, evitând soluțiile parțiale sau incoerente care pot aduce prejudicii secundare victimelor, fapt care impune:

- consiliere și asistență pentru victime înainte sau după începerea procedurii penale în măsură să conducă la atenuarea efectelor

infracțiunii, și de aici necesitatea pregătirii tuturor celor ce vin în contact direct cu victima (polițiști, procurori, judecători, avocați). Astfel este necesar să se asigure o formare corespunzătoare și suficientă a acestora, ce reprezintă un aspect fundamental atât pentru victime cât și pentru realizarea obiectivelor procedurii;

- În cadrul urmăririi penale cât și în cadrul judecății, să se asigure respectarea demnității victimei, mai ales victimelor care au suferit vătămări de pe urma săvârșirii infracțiunilor care aduc atingere vieții sexuale, victimelor traficului de persoane;
- Adoptarea unor măsuri necesare pentru a se asigura, cel puțin în cazurile în care există un pericol pentru victimă, ca în momentul punerii în libertate a persoanei urmărite penal sau condamnate pentru infracțiune, victima să fie informată cu privire la aceasta, atunci când este necesar;
- Asigurarea, prin prevederi exprese, pentru victimele care au calitatea de parte sau martori în procesul penal, posibilitatea de a le fi rambursate cheltuielile suportate ca rezultat al participării legitime la procedura penală (cu titlu de cheltuieli de judecată).

Sub aspectul eficienței obținerii de despăgubiri de către victimele infracțiunilor considerăm, cu titlu de recomandări, că ar fi util și necesar:

- Adoptarea unor mecanisme care să faciliteze realizarea efectivă privind despăgubirea victimelor infracțiunilor;
- Reglementări specifice și exprese privind medierea în cauzele penale având în vedere faptul că se pune accent pe recuperarea daunelor fizice, materiale, morale mai întâi de la cel care a săvârșit fapta penală (recomandările din cadrul Directivei 2004/80/CE privind victimele infracționalității);

- Aplicarea unor pedepse alternative în locul pedepsei cu închisoarea cu condiția acoperirii prejudiciilor față de victimă, lăsând posibilitatea aplicării medierii.
- Referitor la sancțiunile penale alternative existente în dreptul penal român, a căror executare revine în sarcina serviciilor de probațiune, acestea sunt limitate la amendă, la suspendarea executării pedepsei, la suspendarea executării condiționate a pedepsei, iar în noul Cod penal au fost introduse ca sancțiuni penale alternative munca în folosul comunității, suspendarea executării pedepsei sub supraveghere cu obligația condamnatului de a efectua o muncă în folosul comunității. Apreciem că se impune o diversificare a sancțiunilor penale alternative existente și introducerea ca pedepse autonome, dar cu o reglementare distinctă într-o secțiune din cadrul capitolului referitor la pedepse, a probațiunii, muncii în folosul comunității, detențiunii la sfârșit de săptămână, a semidetenției, a arestului la domiciliu și a monitorizării electronice;
- Programe privind implicarea societății civile și media privind protecția victimelor și reabilitarea infractorilor, prevenirea victimizării și cooperare multidisciplinară ca modalități de prevenire și combatere a criminalității;
- Finanțarea de programe de asistență destinate victimelor traficului de persoane;
- Intensificarea eforturilor de identificare a potențialelor victime ale traficului de persoane în rândurile persoanelor vulnerabile cum sunt imigranții ilegali, lucrătorii străini, românii sau copii forțați să cerșească;
- Asigurarea pentru magistrați de cursuri (traininguri) de

sensibilizare față de victime;

- Ameliorarea comunicării și coordonării interministeriale în legătură cu victimele infracțiunilor;
- Susținerea capacității administrațiilor locale de a acorda asistență victimelor traficului de persoane prin pregătirea în acest sens a oficialilor locali și creșterea cooperării dintre aceștia și Agenția Națională Împotriva Traficului de Persoane;
- Crearea unor centre naționale de statistică, în vederea efectuării unor studii și analize comparative a sistemelor de despăgubiri pentru victimele infracțiunilor, elaborarea de programe pentru accesarea unor fonduri comunitare etc.

Revenind la domeniul ce constituie obiectul investigației, protecția victimelor infracțiunii de urmările negative ale faptei ilicite, putem afirma că aceasta a devenit o bază a politicii de înlăptuire a justiției atât la nivel național cât și european, și va rămâne în continuare o preocupare fundamentată pe rațiuni de echitate și solidaritate socială.

Fără a avea pretenția că prin ceea ce s-a scris s-a epuizat subiectul, lucrarea rămâne deschisă posibilității îmbunătățirii și adăugirii, cu aspecte și problematici noi, corespunzătoare evoluției evenimentelor, dar și a criticilor.

